

ХАЛО ОДОБЛАРИ ҲАҚИДА

05:00 / 04.01.2017 8565

Изоҳ: «Хало» деганда қазои ҳожат тушунилади. Инсон қазои ҳожат қилаётганида холи қолиши учун хало, дейилган. ал-Муғийра ибн Шўъба розияллоҳу анҳу: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қачонки, бориш жойига борадиган бўлсалар, узоқлашиб кетар эдилар», деганлар». «Сунан» эгалари ривоят қилганлар.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси ал-Муғийра ибн Шўъба розияллоҳу билан танишиб олайлик:

Муғийра ибн Шўъбанинг кунялари Абу Абдуллоҳдир. Бу саҳоба олдинига Исломга қарши бўлиб, кейинчалик Хандақ йили Исломни қабул қиладилар ва Ҳудайбия ғазотида иштирок этади-лар.

Бу зот Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ҳаммаси бўлиб, 136та ҳадис ривоят қилдилар.

Умар ибн Хаттоб халифалик даврларида Муғийрани Басрага ҳоким қилиб тайинладилар. Сўнг бу амалдан бўшатиб, Куфага амирлик курсисига ўтказдилар.

Усмон ибн Аффон халифалик даврларида ҳам Муғийрани Куфа амирлигида қолдирдилар.

Кейинчалик бу ишдан бўшаб, Ямома, Ямрук ғазотлари ва Шом, Ҳамадон, Наҳованд фатҳларида иштирок этдилар. Муовия даврида Куфа амирлигига яна қайта ўтирдилар.

Бу ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва-салламнинг қазои ҳожатдаги одатлари ривоят қилинмоқда. У ки-ши қачон қазои ҳожат қилмоқчи бўлсалар иложи борича одам-лардан узоқлашиб кетар эканлар.

Маълумки, ўша пайтларда дунёнинг ҳеч қаерида қазои ҳожат учун қурилган алоҳида жойлар ёки белгиланган одоб-ахлоқ бўлмаган. Ислом динида уят-айб, аврат бекитиш, гуноҳ каби ту-шунчалар бўлганидан, дунё тарихида биринчи бўлиб, бундоқ нарсалар мусулмон жамиятида тартибга солина бошлаган. Бу бобда ўрганадиган баъзи ҳадисларимиз шу борадаги

биринчи қадамлар ҳисобланади.

Демак, халонинг одобларидан бири очиқ жойда бўлса, иложи борича узоқроқ жойга бориб, қазои ҳожат қилиш керак.

Абу Довуд қилган ривоятда: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қачонки «ташқарига» чиқишни хоҳласалар, то биров кўрмайдиган бўлгунча кетар эдилар», дейилган.

Шарҳ: Демак, қазои ҳожат қилаётган кишининг бировга кўринмаслиги керак. Уламоларимиз унга овоз ва ҳидни ҳам қўшганлар. Яъни, қазои ҳожат қилаётган одамдан чиққан овозни биров эшитмаслиги, ҳиди димоғига кирмаслиги керак.

Абдуллоҳ ибн Жаъфар розияллоҳу анҳу ривоят қилинади: «Бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мени ортларига мингаштириб олиб, бир сир гапни айтдилар, уни одамлардан ҳеч кимга айтмайман. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қазои ҳожатлари учун тўсиқ қилишни энг яхши кўрадиган нарсалари, дўнглик ёки хурмо боғи девори эди». Муслим ривоят қилган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Абдуллоҳ ибн Жаъфар розияллоҳу анҳу билан танишиб олайлик:

Абдуллоҳ ибн Жаъфар ибн Абу Толиб ибн Абдулмутталиб ибн Ҳошим ал-Қураший, оналари Асмаа бинти Умайс. Оталари ва оналари Ҳабашистонга ҳижрат қилишди. Ҳабашистон ерида Исломда биринчи туғилган бола Абдуллоҳ ибн Жаъфар бўлдилар.

Муслмонлар Мадинага ҳижрат қилишганда, Абдуллоҳ ҳам оталари билан ҳижрат қилдилар. Бу зот Али билан Муовия ўрталарида бўлган Сиффийн жангида Абдуллоҳ ибн Жаъфар ҳазрати Али аскарлари устидан бошлиқ бўлдилар. Абдуллоҳ ҳалим ва сахий зотлардан эдилар. Шунинг учун «сахийлар денги-зи» деб ном олган эдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан кўп ҳадислар ривоят қилдилар. Оналари Асмаа ва амакилари Али ибн Абу Толиблардан ҳам ривоят қилдилар.

Бу зотдан Исмоил, Исҳоқ, Муовия, Муҳаммад ибн Али ибн Ҳусайн, Қосим ибн Муҳаммад, Урва ибн Зубайр ва бошқалар ри-воят қилишди. Бу киши ривоят қилган ҳадисларни уч «Саҳиҳ» соҳиблари ўз китобларига киритишган.

Абдуллоҳ ибн Жаъфар ҳижратнинг 80-санасида (милодий 700 йил) 92 ёшларида Мадинада вафот этдилар. Мадина амири Молик ибн Марвон жаноза намозини ўқидилар.

Абдуллоҳ ибн Жаъфар розияллоҳу анҳунинг бу ривоятлари икки қисмга бўлинади.

Биринчи қисмида бир куни Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишини ўз орқаларига мингаштириб олиб, бир сир гап айтганлари ва у гапни ҳеч кимга айтмасликлари баён қилинди. Бу билан Абдуллоҳ ибн Жаъфар розияллоҳу анҳу ўзларини Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васалламга маҳбуб киши эканликлари-ни билдирадилар. Чунки Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг уловларига у кишининг ортларида мингашиб юриш кат-та бахт. Бунинг устига ҳеч кимга айтма, деб сир гап айтишлари ҳам катта гап. Эҳтимол, ўша сир гап Абдуллоҳ ибн Жаъфар розияллоҳу анҳунинг ўзларига тегишли бўлса керак, ҳеч кимга айтмаганлар.

Ҳадиснинг иккинчи қисми эса бевосита биз ўрганаётган боб-га тегишли. Пайғамбаримиз одатда кўпроқ баланд дўнглик ёки хурмо боғи девори панасига ўтиб қазои ҳожат қилар эканлар. Бу ҳам қазои ҳожат одобларидан. Унга мусулмонлар ҳам доимо риоя қилиб келганлар.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қачонки халога кирсалар, узукларини ечиб қўяр эдилар». Абу Довуд ва Термизий ривоят қилишган.

Шарҳ: Маълумки, Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васалламнинг узукларида «Муҳаммадур-Расул-ulloҳ» деган ёзув бор эди. Подшоҳларга мактуб юборсалар, ўша узукни муҳр қилиб бо-сар эдилар. Узукда Аллоҳнинг исми ёзилган бўлгани учун ҳам халога кирганларида уни ечиб қўяр эдилар. Шунга биноан Аллоҳнинг исми ёзилган нарса билан, айниқса, Қуръон билан ха-лога кириб бўлмайди.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қачонки, халога кирсалар: «Аллоҳумма аъзузу бика минал хубуси вал хабаиси» - («Эй, бор Худоё, сендан эркак ва урғочи ифлослар (шайтонлар)дан паноҳ тилайман)», дер эдилар». Бешовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Ҳазрати Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу ривоят қилаётган ушбу ҳадиси шарифдан халога киришдан олдин ўқиладиган дуони ўрганиб оламиз.

Ушбу дуони хало очиқ жойда бўлса, қазои ҳожатга тайёрла-наётган вақтда, махсус жойда бўлса, унга киришдан олдин ўқиш керак. Чунки, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бу дуони доимо ўқир эдилар. Эркак ва урғочи шайтонлардан паноҳ тилашнинг ҳикмати шуки, одатда хало жойида Аллоҳнинг номи зикр этилмагани учун эркак-урғочи шайтонлар у жойни ўзига қароргоҳ қилиб олган бўлади. Аллоҳдан паноҳ сўрамай кирган одамга зарар етказишлари мумкин. Шунинг учун ушбу ҳадисдаги дуони ёдлаб олиб, халога киришдан олдин ўқишни одатга айлан-тириш ҳар бир киши учун зарурдир.

Али розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Жинларнинг кўзлари билан одам боласининг аврати орасидаги тўсиқ, қачон бирларингиз халога кирса, Бисмиллаҳи, демоғидир», дедилар». Термизий ва Аҳмад ривоят қилишган.

Шарҳ: Ҳазрати Али розияллоҳу анҳу ривоят қилган ушбу ҳадисда аввалги ҳадисга қўшимча келмоқда. Одам боласи халога киришдан олдин «Бисмиллаҳ»ни айтса, унинг авратини жин-ларга кўрсатмайдиган тўсиқ бўлар экан.

Уламоларимиз иккала ҳадисни жамлаб, халога кираётган одам: «Бисмиллаҳи, аъзузу биллаҳи минал хубуси вал хабаиси», дейиши керак, дейдилар.

Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон ҳожатни ирода қилсалар, кийимларини кўтармас. Уни ерга яқинлаштирар эдилар». Абу Довуд ва Термизий ривоят қилишган.

Шарҳ: Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳу ривоят қилаётган ушбу ривоятда хало одобларидан яна биттаси баён қилинмоқда. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг одатлари очиқ жойда қазои ҳожат қилганларида ҳеч кийимини кўтармасдан, уни ерга теккизиб қилар эканлар. Албатта, бу иш аврат кўриниб қолмаслиги учун қилинади. Бу ишни ҳар бир му-сулмон ҳам қилиши керак.

Абу Саъид розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Икки киши қазои ҳожатни ирода қилиб чиқиб, авратларини очиб гаплашавермасин. Чунки Аллоҳ азза ва жалла бундан ғазабга келур», дедилар». Абу Довуд ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда хало одобига хилоф нарсалар ҳақида сўз бормоқда. Ҳадиси шарифда айтилишига биноан, икки киши бир-бирига яқин жойда қазои ҳожат қилмаслиги, авратини очмаслиги ва гаплашмаслиги керак экан.

Умуман, бировга яқин жойда қазои ҳожат қилиш, авратини очиш ёки қазои ҳожат вақтида гаплашиш тўғри келмайдиган иш. Бундоқ ишни қилиш қанчалик ёмон эканлигини Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг «Чунки Аллоҳ азза ва жалла бундан ғазабга келур», деган гапларидан ҳам тушуниб олса бўлади.

Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам таҳорат ушатаётганларида бир киши яқинларидан ўтаётиб салом берган эди, алик олмадилар».

Шарҳ: Аввалги ҳадислардан Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг одам кўрмайдиган жойга боришларини билган эдик. Уларда сийган вақтларида узоққа кетмас эдилар, де-ган гап йўқ эди. Шундан мазкур салом берган одам йўловчи бўлиб, билмасдан ўтиб қолган бўлади.

Ҳадисдан, таҳорат ушатаётган одамга салом бериб бўлмаслиги, салом берган одамга таҳорат ушатаётган одам алик олмаслигини билиб оламиз. Бундан олдинги ҳадисда оддий гап ҳам гапириб бўлмаслиги айтилган эди.

Ушбу ҳадиснинг бошқа ривоятида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам таҳорат ушатиб бўлиб, бориб таҳорат қилганлар. Сўнгра келиб, салом

берган одамга узр айтганлар. Таҳоратсиз ҳолда Аллоҳ таолонинг исмини зикр қилишни ёқтирмадим, де-ганлар. Бу эса Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам олий ахлоқларининг ёрқин далилидир. Аслида бундай ҳолатда умуман, гапириб бўлмайди.

Уламолар фақат ноилож қолганда, ҳалокатга кетаётган кўр одамни огоҳлантиришга ўхшаш ҳолатлардагина қазои ҳожат қилаётган одам гапирса бўлади, дейишган.

Абу Айюб ал-Ансорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қачонки, бирортангиз қазои ҳожатга борса, қиблага юз-ланмасин ва унга ортини ҳам ўгирмасин. Шарқга ёки ғарбга қаранглар», дедилар».

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Абу Айюб ал-Ансорий розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Абу Айюб куняси билан машҳур бўлган бу улуғ саҳобанинг асл исмлари Холид ибн Зайд ибн Кулайб ал-Хазражийдир.

У киши Нажжор қабиласидан эдилар. Исломга ҳижратдан олдин кириб, иккинчи Ақаба байъатида иштирок этдилар.

Абу Айюб ал-Ансорий розияллоҳу анҳу Бадр, Уҳуд, Хандақ ва бошқа ҳамма ғазотларда иштирок этдилар. Сиффийн, Жамал урушида Али розияллоҳу анҳу билан бирга бўлдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Маккадан Мадинага ҳижрат қилганларида ансорлар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ўз шахсий уйларига тушиб, яшашларини иташар эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам эса туялари танлаган ерга тушишларини айтдилар. Шунда туя тўғри бориб, Абу Айюб ал-Ансорий розияллоҳу анҳунинг уйи тўғрисида тўхтади. Ана шу пайтда ансорлар назарида Абу Айюбдан кўра бахтлироқ киши то-пилмас эди.

Бу зот ҳаммаси бўлиб, 155та ҳадис ривоят қилдилар ва бу ҳадисларни уч «Саҳиҳ» соҳиблари ўз китобларига киритишган.

Абу Айюб ал-Ансорий розияллоҳу анҳу душманларга қарши жиҳодда урушишни жуда ҳам севар эдилар. Язид ибн Муовия билан Қустантиния (Истанбул)ни фатҳ этишлик учун отландилар. Кета туриб, йўлда касал

бўлиб қоладилар. Язид қайтариб юбормоқчи бўлганда унга Аллоҳнинг «Инфиру хифаф-ав ва сиқала» оятини келтириб, «Мени ҳам ўзинглар билан олиб ке-тинглар», деб айтадилар. Язид бу кишини ўзи билан олиб кетади.

Абу Айюб ал-Ансорий розияллоху анху ҳижратнинг 52 сана-сида (672-милодда) Қустантинияда вафот этадилар. Абу Айюб ал-Ансорий розияллоху анхунинг қабрларини ҳатто, румликлар ҳам зиёрат қилишарди.

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам ўзларининг бу ҳадиси шарифларида хало одобларининг энг муҳимларидан би-рини ўргатмоқдалар. Бу ҳам у кишининг сиз билан бизга меҳрибонликлари, ҳар бир нарсада мукамал бўлишимизни хоҳлаганларидандир.

Ушбу ҳадиснинг бошқа бир ривоятида:

«Мен сизларга худди отанинг ўрнидаман, сизларга таълим бераман. Қачонки, бирортангиз қазои ҳожатга борса, қиблага юз-ланмасин», дедилар.

Демак, қазои ҳожат қилаётган одам қиблага қараб ҳам, қиблага ортини қилиб ҳам, қазои ҳожат қилмаслиги керак.

Ҳадисдаги шарқга ёки ғарбга қаранглар, деган гап Мадинаи Мунаввара аҳлига айтилгандир. Улар шарқга ёки ғарбга қарасалар қибла ён томонларида қолади. Бошқа жойларда қибла шарқ ёки ғарбда бўлиши мумкин. Уларга бу гап тегишли бўлмайди. Улар қиблага қараб ёки ортларини қилиб, қазои ҳожат қилмасликлари зарурлигидан шарқ ёки ғарбга қарамасликлари керак бўлади.

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг юқоридаги гаплари Ислом дини хало одоби масалаларига жиддий эътибор берганидан далолат беради. Аввал айтганимиздек, инсоният та-рихида Ислом биринчи бўлиб, бу ишларни тартибга солишни бошлаган. Масаланинг жиддийлигидан бу иш ҳақида Ислом ша-риятининг иккинчи масдари бўлмиш Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг суннатларида алоҳида эътибор берилган. Энг мўътабар ҳадис, фикҳ ва одоб китобларида, албатта, «хало одоблари» боби бўлади.

Имом Муслим ва Имом Аҳмадлар Салмон Форсий розияллоху анҳудан қилган ривоятда у киши қуйидагиларни айтадилар:

«Мушриклардан баъзилари истехзо ила:

«Оғайниларингизнинг сизларга қандоқ қилиб бўшанишни ҳам ўргатаётганини кўряпман», деди. Мен:

«Тўғри, У киши бизга қиблага юзланмасликни, ўнг қўлларимиз билан тозаланмасликни, учтадан кам тош ишлатмас-ликни ва чиқинди ишлатмасликни амр қилганлар», дедим».

Ҳа, Ислом бу ишларни жиддият билан бошлаганда бошқалар истехзо қилар эди. Кейинчалик мусулмонлар бошқа юртларга борганларида бу ишларни ўша юртларнинг одамларига ўргатишар эдилар. Кўплаб мусулмон саёҳатчилар, тожирлар бошқа юртларда тозалик, поклик, шахсий гигиенага амал қилинмаслигини кўриб, бу ҳақда ажабланиб ёзганлар. Жумладан, машҳур олим Ибн Жубайр русларнинг ҳолини кўриб, уларнинг ифлосликларидан ҳайрон қолганини ҳужжат-далиллар билан ёзган.

Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, у киши: «Ҳафсанинг уйи устига баъзи иш билан чиққан эдим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қиблага орқа қилиб, Шомга қараб қазои ҳожат қилаётганларини кўрдим». Бошқа бир ривоятда:

«иккита ёшт устида ўтириб», дейилган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифни уламоларимиз атрофлича тек-шириб ўрганиб чиқганлар. Улар баҳсларининг хулосаси, ушбу ҳадисдаги иш фақат Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларига хосдир. Шу билан бирга Ибн Умар кўрган бу иш кўрғоннинг ичида бўлгандир.

Шунинг учун ҳам уламоларимиз, хало макони бино ичида бўлса, қиблага қараш ёки орқани қилишнинг ҳечқиси йўқ деганлар.

Ҳозирда таҳоратхоналарни бино шаклида қилиш урф бўлиб кетди. Ана ўша таҳоратхоналарни қураётган пайтда ўтирганда чап тарафни қиблага қилиб ўтирадиган қилиш лозим. Ана шунда одобга тўлиқ риоя қилинган бўлади.

Агар хонадон эгасидан аввалги кишилар бошқача қилиб қўйган бўлса, бузиб бошқа қилишнинг ҳожати йўқ.

Ҳузайфа розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бир қавмнинг ахлатхонасига келиб, тик туриб сийдилар.

Сўнгра сув чақирдилар. Мен у кишига сув олиб келдим. Таҳорат қилдилар».

Шарҳ: Ушбу ҳадисни ҳам уламоларимиз атрофлича ўрганганлар.

Шайх Имом Муҳйис Сунна қилган ривоятнинг охирида: «Бу узр учун бўлган эди», деганлар.

Кўпчилик шу фикрни тасдиқлайди. Ўша пайтда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг тиззаларининг ич қисмида жароҳат бўлгани туфайли ўтира олмаганлар. Аслида эса, доимо ўтириб сийганлар. Саҳобаларни ҳам тик туриб сийиш-дан қайтарганлар.

Имом Термизий қилган ривоятда ҳазрати Умар ибн Хаттоб: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам мени тик туриб сияётганимни кўриб: «Эй Умар, тик туриб сийма», дедилар. Шундан кейин ҳеч тик туриб сиймадим», дейдилар.

Имом Аҳмад, Термизий ва Насайлар қилган ривоятда Оиша онамиз розияллоҳу анҳо:

«Ким сизга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам тик ту-риб сияр эди, деса, тасдиқ қилманглар. У киши фақат ўтириб сияр эди», деганлар.

Абу Қатода розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қачонки, бирортангиз сийса, закарини ўнг қўли билан ушламасин, ўнг қўли билан истинжо қилмасин, идиш ичига нафас олмасин», дедилар». Ушбу беш ҳадис беш асл китобда ривоят қилинган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Абу Қатода розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Абу Қатода куняси билан машҳур бўлган бу саҳобанинг асл исмлари Ҳорис ибн Рабийъ Ансорий ал-Хазражийдир.

У киши Исломда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам-нинг чавандозларидан эди. Бадр жангида иштирок этганликлари тўғрисида ихтилофлар бордир. Лекин Уҳуд ва бошқа ғазотларда иштирок этдилар. Бу зот ғазотларнинг бирида юзларидан жароҳатландилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам буни кўриб, муборак қўллари билан жароҳат бўлган жойларини силаб қўядилар. Шундан кейин Абу Қатода розияллоҳу анҳу бирор марта урилмайдилар ҳам, жароҳатланмайдилар ҳам.

Ҳазрат Алининг халифалик даврларида Маккада волий бўладилар. Сиффийн урушида Али розияллоху анху билан иш-тирок этдилар.

Бу ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам сиз билан биз мусулмонларга учта одобни ўргатмоқдалар. Улардан иккитаси хало одобларига тегишли. Биттаси, овқатланиш одобларига тегишли.

1. «Қачонки, бирортангиз сийса, закарини ўнг қўли билан ушламасин».

Чунки ўнг қўл ҳалол-пок нарсалар, таом учун ажратилган. Нопок нарсаларни ушлашга эса, чап қўл ажратилган. Шунинг учун ҳам сийган пайтда закарни ўнг қўл билан ушламаслик керак.

2. «Ўнг қўли билан истинжо қилмасин».

Яъни, қазои ҳожат қилгандан кейин орқа-олдини ўнг қўли билан тозаламасин. Чап қўли билан тозаласин.

3. «Идиш ичига нафас олмасин».

Яъни, бирор идишдан ичимлик ичганда унинг ичига нафас олмасин, идиш ташқарисига қараб нафас олсин.

Бу одобларга доимо амал қилиш керак. Агар айтиш жоиз бўлса, бу нарсалар мусулмонча маданиятнинг белгиларидир. Му-сулмонларни бошқалардан ажратиб турадиган хусусиятлардан-дир.

Абу Ҳурайра розияллоху анхудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам: «Икки лаънатловчидан сақланинглар», дедилар.

Одамлар: «Эй, Аллоҳнинг Расули, икки лаънатловчи нима?» дедилар. У зот соллаллоху алайҳи васаллам:

«Одамларнинг йўлига ва соя жойга хало қилган», дедилар». Абу Довуд ва Муслим ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда кўпчилик фойда оладиган жойларни эҳтиром қилиш, бундай жамоатчилик жойларини озода сақлаш ҳақида сўз бормоқда.

Йўл кўпчилик фойда оладиган жой. Унда кишиларга озор берадиган, кўнгилларини ғаш қиладиган нарсалар бўлмаслиги ке-рак. Агар бирор

киши йўлга қазои ҳожат қилиб қўйса, ўтган-кетган одам унга лаънат айтади. Одамлар ўтириб дам оладиган, нафасини ростлайдиган жойлар ҳам худди шундай! Ундай жой-лар ҳам доимо озода сақланиши лозим, бундай жойга қазои ҳожат қилиб қўйган кишини ҳам одамлар лаънатлайдилар. Шунинг учун ҳам Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бу икки ишни «икки лаънатловчи» деб атамоқдалар.

Мусулмон киши йўлга, соя жойга ва бошқа шунга ўхшаш кўпчилик фойдаланадиган жойларга нафақат қазои ҳожат қилмаслиги, балки ундан бошқа халал берувчи ишларни ҳам қилмаслиги керак. Аксинча, ундоқ жойларни доимо тоза ва озода сақлашга, кўпчиликка озор берадиган нарсалар бўлса олиб таш-лашга одатланиши керак. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва-саллам йўлдан кўпчиликка озор берувчи нарсани олиб ташлашни иймоннинг шўъбаларидан бири, деганлар.

Муъоз ибн Жабал розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Учта лаънатловчидан; сув бошига, йўлга ва сояга қазои ҳожат қилишдан сақланинглари», дедилар». Абу Довуд ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда аввалги ҳадисдаги икки лаънат-ловчига учинчиси қўшилди. Сув бошига, яъни, одамлар сув ола-диган жойлар ва ўша жойга олиб борувчи йўлларга қазои ҳожат қилишдан қайтармоқда. Ким бу ишни қилса, кўпчиликнинг лаънатига учраши таъкидланмоқда. Мўмин-мусулмон одам бу ишни умуман қилмаслиги ва болаларини ҳам бу ишни қилмасликка ўргатмоғи лозим.

Абдуллоҳ ибн Саржис розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ердаги тешикка сийишдан қайтардилар. Одамлар Қатодага: «Нима учун ердаги тешикка сийиш ёмон кўрилади?» дейишди. У: «Ўшандоқ жойлар жинларнинг маскани бўлади, дейилар эди», деди».

Шарҳ: Ҳадиснинг ровийси Абдуллоҳ ибн Саржис розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Абдуллоҳ ибн Саржис ал-Музаний Бани Махзум қабиласининг бошлиқларидан.

Имом Бухорий ва Ибн Ҳиббон айтадилар: «Абдуллоҳ ибн Саржис розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суҳбатларида бўлганлар ва Расулуллоҳдан кўп ҳадислар ривоят қилганлар».

Бу ҳадисларни Муслим ва бошқа имомларнинг китобларидан топса бўлади.

Абдуллоҳ ибн Саржис ҳадисларни Умар ибн Хаттоб, Абу Ҳурайралардан ҳам ривоят қилдилар.

Бу зотдан Қатода, Осим ал-Аҳвал, Усмон ибн Ҳаким, Мус-лим ибн Марям ва бошқалар ривоят қилишди.

Бу ҳадис ердаги тешиқларга сийишдан қайтармоқда. Бу қайтаришнинг сабабларидан бирини Қатода розияллоҳу анҳу ба-ён қилиб ҳам бермоқдалар. Ўша тешиқлар жинларнинг маскани бўлиши мумкин. Унга сийган одам зарар кўриши эҳтимолдан ҳоли эмас. Шунингдек, ўша тешиқлар турли ҳайвонлар ва ҳашаротларнинг уяси бўлиши ҳам мумкин. Улар ҳам зарар кўриши керак эмас.

Ва у (Абу Довуд) қилган ривоятда: «Қачон сиздан бирортангиз сиймоқчи бўлса, сийиш учун жой танласин», дейилган.

Шарҳ: Яъни, кўринган жойга сийиб кетавермасин. Сиядиган жой юқоридаги ҳадисларда сийишдан қайтарилган жойлар бўлмасин, шунингдек, қаттиқ жой бўлиб, сийдик сачраб, одамнинг ўзига қайтмасин ва ҳоказолар.

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам халодан чиқганларида, ғуфронака, дер эдилар». «Сунан» эгалари ривоят қилишган.

Шарҳ: Демак, халодан чиқишнинг ҳам дуоси бор. «Ғуфронака»нинг маъноси «мағфират қилишингни сўрайман» деганидир. Киши халодалик вақтида ғафлатда бўлиши эътибори-дан ундан чиқганида шу иборани айтади.